Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 2. decembra 2014*

„Predhodno odločanje — Območje svobode, varnosti in pravice — Direktiva 2004/83/ES — Minimalni standardi glede pogojev za priznanje statusa begunca ali statusa mednarodne zaščite — Člen 4 — Obravnavanje dejstev in okoliščin — Načini preizkusa — Sprejem nekaterih dokaznih sredstev — Obseg pristojnosti pristojnih nacionalnih organov — Strah pred preganjanjem zaradi spolne usmerjenosti — Razlika med, prvič, omejitvami glede preizkusa izjav in listinskih ali drugih dokazov o zatrjevani spolni usmerjenosti prosilca za mednarodno zaščito, in drugič, omejitvami, ki veljajo pri preverjanju drugih razlogov za preganjanje — Direktiva 2005/85/ES — Minimalni standardi glede postopka priznanja in odvzema statusa begunca v državah članicah — Člen 13 — Zahteve za osebni razgovor — Listina Evropske unije o temeljnih pravicah — Člen 1 — Človekovo dostojanstvo — Člen 7 — Spoštovanje zasebnega in družinskega življenja“

V združenih zadevah od C-148/13 do C-150/13,

katerih predmet so predlogi za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki jih je vložilo Raad van State (Nizozemska) z odločbami z dne 20. marca 2013, ki so na Sodišče prispele 25. marca 2013, v postopkih

A (C-148/13),

B (C-149/13),

C (C-150/13)

proti

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,

ob udeležbi

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR),

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi V. Skouris, predsednik, K. Lenaerts, podpredsednik, A. Tizzano, L. Bay Larsen (poročevalec), T. von Danwitz, A. Ó Caoimh in J.-C. Bonichot, predsedniki senatov, A. Borg Barthet, J. Malenovský, E. Levits, E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund in J. L. da Cruz Vilaça, sodniki,

generalna pravobranilka: E. Sharpston,

sodna tajnica: M. Ferreira, glavna administratorka,

* Jezika postopka: nizozemščina.

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 25. februarja 2014,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za A N. C. Blomjous, odvetnik,

— za B C. Chen, odvetnik,

— za United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) P. Moreau, agentka, skupaj z M.-E. Demetriou, QC,

— za nizozemsko vlado C. Schillemans, M. Bulterman in B. Koopman, agentke,

— za belgijsko vlado M. Jacobs in C. Pochet, agentki,

— za češko vlado M. Smolek in J. Vláčil, agenta,

— za nemško vlado T. Henze in A. Wiedmann, agenta,

— za grško vlado M. Michelogiannaki, agentka,

— za francosko vlado D. Colas in S. Menez, agenta,

— za Evropsko komisijo M. Condou-Durande in R. Troosters, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 17. julija 2014

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlogi za sprejetje predhodne odločbe se nanašajo na razlago člena 4 Direktive Sveta 2004/83/ES z dne 29. aprila 2004 o minimalnih standardih glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da se jim prizna status begunca ali osebe, ki iz drugih razlogov potrebuje mednarodno zaščito, in o vsebini te zaščite (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 7, str. 96) ter členov 3 in 7 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina).

2 Ti predlogi so bili predloženi v okviru sporov med A, B in C, ki so državljani tretjih držav, na eni strani in Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (državni sekretar za varnost in pravosodje, v nadaljevanju: Staatssecretaris) na drugi zaradi zavrnitve njihovih prošenj za pridobitev dovoljenja za začasno prebivanje (mednarodno zaščito) na Nizozemskem.

Pravni okvir

Mednarodno pravo

3 V skladu s členom 1(A)(2), prvi odstavek, Konvencije o statusu beguncev, ki je bila podpisana v Ženevi 28. julija 1951 in je začela veljati 22. aprila1954 (Zbirka pogodb Združenih narodov, vol. 189, str. 150, št. 2545 (1954), v nadaljevanju: Ženevska konvencija), kakor je bila dopolnjena s Protokolom o statusu beguncev, podpisanim v New Yorku 31. januarja 1967, ki je začel veljati 4. oktobra1967, se pojem „begunec“ uporablja za vsako osebo, ki zaradi „utemeljenega strahu pred preganjanjem, osnovanem na

rasi, veri, narodni pripadnosti, pripadnosti določeni družbeni skupini ali določenem političnem prepričanju, nahaja izven države, katere državljan je, in ne more ali zaradi takšnega strahu noče uživati varstva te države; ali osebo, ki nima državljanstva in ki se nahaja izven države, v kateri je imela običajno prebivališče in ki se zaradi takšnih dogodkov ne more ali zaradi omenjenega strahu noče vrniti v to državo“.

Pravo Unije

Direktiva 2004/83

4 V skladu z uvodno izjavo 3 Direktive 2004/83 je Ženevska konvencija temelj mednarodne pravne ureditve za zaščito beguncev.

5 V uvodni izjavi 10 te direktive je navedeno:

„Ta direktiva upošteva temeljne pravice in spoštuje načela, priznana zlasti z [Listino]. Ta direktiva si prizadeva zlasti zagotoviti polno spoštovanje človekovega dostojanstva in pravice azila prosilcev za azil in družinskih članov, ki jih spremljajo.“

6 V uvodni izjavi 16 iste direktive je navedeno, da je treba določiti minimalne standarde za opredelitev in vsebino statusa begunca, ki pristojnim nacionalnim organom držav članic pomagajo pri uporabi Ženevske konvencije.

7 V skladu z uvodno izjavo 17 Direktive 2004/83, „[je] [t]reba uvesti skupna merila za priznavanje statusa begunca prosilcem za azil v smislu člena 1 Ženevske konvencije“.

8 Člen 2 iste direktive določa, da v njej:

„[…]

(c) ‚begunec‘ pomeni državljana tretje države, ki se zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem zaradi rasne, verske, nacionalne pripadnosti, političnega prepričanja ali pripadnosti določeni družbeni skupini nahaja izven države, katere državljan je, in ne more ali zaradi tega strahu noče izkoristiti zaščite te države […]

[…]“

9 Člen 4 Direktive 2004/83 iz poglavja II te direktive, naslovljen „Obravnavanje dejstev in okoliščin“, opredeljuje pogoje za obravnavo dejstev in okoliščin ter določa:

„1. Države članice lahko naložijo prosilcu dolžnost, da čim prej predloži vse potrebne elemente za utemeljitev prošnje za mednarodno zaščito. Dolžnost države članice je, da v sodelovanju s prosilcem obravnava ustrezne elemente prošnje.

2. Elementi iz odstavka 1 so izjave prosilca in vsa dokumentacija, s katero razpolaga prosilec, glede svoje starosti, porekla, vključno s poreklom ustreznih sorodnikov, identitete, državljanstva(-ev), nekdanje(-ih) držav(e) in kraja(-ev) stalnega prebivališča, prejšnjih prošenj za azil, prepotovanih poti, osebnih in potnih listih ter razlogov za prošnjo za mednarodno zaščito.

3. Obravnava prošnje za mednarodno zaščito se izvede v vsakem posameznem primeru posebej in upošteva naslednje:

(a) vsa ustrezna dejstva, ki se nanašajo na izvorno državo v času odločanja o prošnji, vključno z zakoni in predpisi izvorne države in načinom njihovega izvajanja;

(b) ustrezne izjave in dokumentacijo, ki jo predloži prosilec, vključno z informacijami o tem, ali je prosilec podvržen ali izpostavljen preganjanju ali resni škodi;

(c) individualni položaj in osebne okoliščine prosilca, vključno z dejavniki, kot so poreklo, spol in starost, za oceno dejstva, ali bi na podlagi prosilčevih osebnih okoliščin dejanja, ki jim je prosilec izpostavljen ali bi jim bil lahko izpostavljen, pomenila preganjanje ali resno škodo;

(d) ali so imele dejavnosti prosilca od odhoda iz izvorne države izključni ali poglavitni namen ustvarjanja potrebnih pogojev za prošnjo za mednarodno zaščito, z namenom ocene, ali bo prosilec ob vrnitvi v to državo zaradi teh dejavnosti izpostavljen preganjanju ali resni škodi;

(e) ali se od prosilca lahko utemeljeno pričakuje, da bo izkoristil zaščito druge države, kjer lahko uveljavlja državljanstvo.

[…]

5. Kadar države članice uporabljajo načelo, po katerem je dolžan prošnjo za mednarodno zaščito utemeljiti prosilec in kadar vidiki izjav prosilca niso utemeljeni z dokumentarnimi ali drugimi dokazi, teh vidikov ni treba potrditi, kadar so izpolnjeni naslednji pogoji:

(a) prosilec se je kar najbolj potrudil za utemeljitev svoje prošnje;

(b) vsi ustrezni elementi, ki so na voljo prosilcu, so bili predloženi, glede morebitne odsotnosti drugih ustreznih elementov pa je bila podana zadovoljiva razlaga;

(c) ugotovljeno je, da so prosilčeve izjave skladne in verjetne in ne nasprotujejo dostopnim specifičnim in splošnim informacijam, povezanim s prosilčevim primerom;

(d) prosilec je zaprosil za mednarodno zaščito kakor hitro je bilo to mogoče, razen če lahko prosilec izkaže utemeljen razlog, zakaj tega ni storil; in

(e) ugotovljena je bila splošna verodostojnost prosilca.“

10 Člen 10 Direktive 2004/83, naslovljen „Razlogi za preganjanje“, določa:

„1. Države članice pri ocenjevanju razlogov za preganjanje upoštevajo naslednje elemente:

[…]

(d) skupina šteje za določeno družbeno skupino zlasti v naslednjih primerih:

— kadar je članom te skupine skupna prirojena lastnost ali skupno poreklo, ki je nespremenljivo, ali značilnost ali prepričanje, ki je tako temeljnega pomena za identiteto ali zavedanje, da se osebe ne sme prisiliti, naj se mu odreče, in

— kadar ima skupina v ustrezni državi razločno identiteto, saj jo družba, ki jo obkroža, dojema kot različno;

v odvisnosti od okoliščin v izvorni državi lahko določena družbena skupina zajema skupino, ki temelji na skupni lastnosti spolne usmerjenosti. Spolne usmerjenosti se ne sme razumeti kot nečesa, kar vključuje dejanja, ki po nacionalnem pravu držav članic veljajo za kazniva. Vidiki, povezani s spolom, se lahko upoštevajo, ne da bi sami po sebi pomenili domnevo za uporabo tega člena […].

[…].“

Direktiva 2005/85/ES

11 V Direktivi Sveta 2005/85/ES z dne 1. decembra 2005 o minimalnih standardih glede postopkov za priznanje ali odvzem statusa begunca v državah članicah (UL L 326, str. 13, in popravek UL 2006, L 236, str. 36) je v uvodni izjavi 8 navedeno, da ta direktiva spoštuje temeljne pravice in upošteva načela, ki so priznana zlasti z Listino.

12 Člen 13 Direktive 2005/85, ki natančneje opredeljuje zahteve za osebni razgovor, v odstavku 3 določa:

„Države članice sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi zagotovijo, da osebni razgovori potekajo v razmerah, ki prosilcem omogočajo, da razloge za svojo prošnjo celovito predstavijo. V ta namen države članice:

(a) zagotovijo, da je oseba, ki vodi razgovor, ustrezno usposobljena, da kolikor je mogoče upošteva osebne in splošne okoliščine prošnje, vključno s kulturnim poreklom ali ranljivostjo prosilca […]

[…]“

Nizozemsko pravo

13 Upoštevna nacionalna pravila so vsebovana v členu 31 zakon o tujcih iz leta 2000 (Vreemdelingenwet 2000), členu 3.111 odloka o tujcih iz leta 2000 (Vreemdelingenbesluit 2000) in členu 3.35 uredbe o tujcih iz leta 2000 (Voorschrift Vreemdelingen 2000).

14 Te določbe so natančneje opredeljene v oddelkih C2/2.1, C2/2.1.1 in od C14/2.1 do C14/2.4 okrožnice o tujcih iz leta 2000 (Vreemdelingencirculaire 2000).

15 V skladu s členom 31(1) zakona o tujcih iz leta 2000, v povezavi s členom 3.111(1) odloka o tujcih iz leta 2000, mora prosilec za mednarodno zaščito dokazati verjetnost razlogov za izdajo dovoljenja za začasno prebivanje (mednarodno zaščito), pri čemer mora na lastno pobudo predložiti vse podatke, na podlagi katerih lahko pristojni organ sprejme odločitev o njegovi prošnji. Staatssecretaris presodi, ali je priznanje navedenega dovoljenja zakonito.

16 V skladu s členom 3.111(1) odloka o tujcih iz leta 2000 mora prosilec za mednarodno zaščito, kadar zaprosi za izdajo dovoljenja za prebivanje, določeno v členu 28 zakona o tujcih iz leta 2000, predložiti vse podatke, vključno s potrebnimi dokumenti, na podlagi katerih lahko Staatssecretaris – s sodelovanjem prosilca za mednarodno zaščito – presodi, ali obstaja pravna podlaga za izdajo tega dovoljenja.

17 V skladu z oddelkom C14/2.1 okrožnice o tujcih iz leta 2000 se o verodostojnosti izjav prosilca za mednarodno zaščito presodi na podlagi dejstev in okoliščin, ki jih je predstavil. Dejanske okoliščine so podatki o osebnosti zadevnega prosilca za mednarodno zaščito, med drugim tudi o spolni usmerjenosti.

18 V skladu z oddelkom C14/2.2 te okrožnice mora prosilec za mednarodno zaščito govoriti resnico in vestno prispevati k čim popolnejši ugotovitvi vseh dejstev. Službo za priseljevanje in naturalizacijo mora čim prej obvestiti o vseh dogodkih in dejanskih okoliščinah, ki so pomembni za obravnavanje njegove prošnje.

19 V skladu z oddelkom C14/2.3 navedene okrožnice ni izključeno, da neverodostojnost nekaterih izjav prosilca za mednarodno zaščito vpliva tudi na verodostojnost vseh preostalih izjav tega prosilca.

20 V skladu z oddelkom C14/2.4 iste okrožnice načeloma zadošča, da prosilec za mednarodno zaščito poda prepričljive izjave. Zato se od njega pričakuje, da v podporo svoji prošnji predloži dokumente. Vendar pri presoji verodostojnosti izjav, ki jih je prosilec za mednarodno zaščito podal v podporo svoji prošnji, ne gre za vprašanje, ali in koliko se lahko te izjave dokažejo. V veliko primerih se je namreč izkazalo, da so prosilci za mednarodno zaščito dokazali, da ne morejo dokazati resničnosti svojih izjav in da se od njih ne more zahtevati, da v podporo svojim navedbam predložijo prepričljive dokaze.

21 Staatssecretaris lahko kot verodostojne šteje izjave na podlagi člena 3.35(3) uredbe o tujcih iz leta 2000 in mu zato ni treba zahtevati potrditve, ali je bila splošna verodostojnost prosilca za mednarodno zaščito dokazana.

Spori o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

22 A, B in C, državljani tretjih držav, so ločeno vložili prošnje za dovoljenje za začasno prebivanje (mednarodno zaščito) na Nizozemskem. V podporo svojim prošnjam so navedli, da se bojijo preganjanja v njihovih državah izvora, zlasti zaradi njihove istospolne usmerjenosti.

23 Staatssecretaris je prvo prošnjo za mednarodno zaščito, ki jo je vložil A, kot neverodostojno zavrnil.

24 A prve zavrnilne odločbe ni izpodbijal in je vložil drugo prošnjo za mednarodno zaščito, v kateri je navedel, da je pripravljen opraviti „test“, ki bo dokazal njegovo istospolno usmerjenost ali izvršiti homoseksualni akt, da dokaže resničnost zatrjevane spolne usmerjenosti.

25 Staatssecretaris je odločbo z dne 12. julija 2011 zavrnil drugo A-jevo prošnjo, ker je štel, da verodostojnost istospolne usmerjenosti, ki jo je ta zatrjeval, še vedno ni bila dokazana. Staatssecretaris je menil, da se brez kakršnekoli ocene verodostojnosti zatrjevane spolne usmerjenosti prosilca za mednarodno zaščito samo nanjo ni mogoče opreti.

26 Staatssecretaris je 1. avgusta 2012 zavrnil B-jevo prošnjo, ker so bile njegove navedbe o istospolni usmerjenosti nejasne, površne in neverodostojne. Poleg tega bi moral po mnenju Staatssecretaris B, če je iz države, v kateri se istospolne usmerjenosti ne tolerira, podati več podrobnosti o njegovih občutkih in notranjem doživljanju v zvezi z njegovo spolno usmerjenostjo.

27 C je prvo prošnjo za mednarodno zaščito vložil na podlagi drugih razlogov, kot je preganjanje zaradi njegove istospolne usmerjenosti, vendar jo je Staatssecretaris zavrnil.

28 C te prve odločbe ni izpodbijal in je vložil drugo prošnjo za mednarodno zaščito, tokrat utemeljeno s strahom pred preganjanjem v njegovi državi izvora zaradi njegove istospolne usmerjenosti. C je v tej drugi prošnji trdil, da je svojo istospolno usmerjenost lahko spoznal šele po zapustitvi svoje države izvora. C je v podporo svoji prošnji organom, ki so pristojni za njeno obravnavanje, predložil tudi videoposnetek intimnih aktov z osebo istega spola.

29 Staatssecretaris je z odločbo z dne 8. oktobra 2012 C-jevo prošnjo za mednarodno zaščito zaradi neverodostojnosti njegovih izjav glede istospolne usmerjenosti zavrnil. Staatssecretaris je zavzel stališče, da bi moral C svojo istospolno usmerjenost zatrjevati že v prvi prošnji za mednarodno zaščito, da ta ni pojasnil, kako se je zavedel svoje istospolne usmerjenosti in ni znal odgovoriti na vprašanja glede nizozemskih organizacij za varstvo pravic istospolno usmerjenih.

30 A, B in C so po zavrnitvi njihovih prošenj za dovoljenje za začasno prebivanje (mednarodne zaščite) zoper zavrnilne odločbe vložili tožbo pri Rechtbank 's-Gravenhage.

31 Rechtbank 's-Gravenhage je s sodbama z dne 9. septembra 2011 in 30. oktobra 2012 tožbi A-ja in C-ja kot neutemeljeni zavrnil. To sodišče je menilo, prvič, da bi morala A in C v tožbah izpodbijati prvotni zavrnilni odločbi Staatssecretaris, in drugič, da v okviru drugega postopka za pridobitev mednarodne zaščite nista dokazala, da so njune izjave o njuni domnevni istospolni usmerjenosti verodostojne.

32 Tožba, ki jo je B vložil zoper zavrnilno odločbo Staatssecretaris, je bila s sodbo z dne 23. avgusta 2012 prav tako zavrnjena. Rechtbank 's-Gravenhage je menilo, da je lahko Staatssecretaris upravičeno ugotovil, da izjave B-ja glede njegove istospolne usmerjenosti niso verodostojne.

33 A, B in C so zoper te sodbe pri Raad van State vložili pritožbe.

34 A, B in C so v okviru tega pritožbenega postopka med drugim trdili, da bi morali organi, ki so pristojni za obravnavanje prošenj za mednarodno zaščito, zaradi dejanske nezmožnosti ugotovitve spolne usmerjenosti prosilcev za mednarodno zaščito svoje odločitve utemeljiti le na trditvah teh prosilcev o njihovi domnevni spolni usmerjenosti.

35 Po mnenju tožečih strank iz postopkov v glavni stvari so namreč omenjeni organi v okviru preizkusa verodostojnosti izjav prosilcev za mednarodno zaščito glede njihove zatrjevane spolne usmerjenosti postavljali taka vprašanja, ki so pomenila zlasti napad na spoštovanje prosilčevega dostojanstva in njegove pravice do spoštovanja zasebnega življenja, pri tem pa niso upoštevali niti zadrege, ki jo ta prosilec lahko občutil med zaslišanjem, niti kulturnih ovir, ki so mu lahko preprečevale, da bi odprto govoril o svoji spolni usmerjenosti. Poleg tega dejstvo, da je Staatssecretaris izpovedbe prosilcev za mednarodno zaščito štel za neverodostojne, ne bi smelo pripeljati do enake ugotovitve glede verodostojnosti njihove spolne usmerjenosti.

36 Staatssecretaris ugotavlja, da niti iz Direktive 2004/83 niti iz Listine ne izhaja, da je o zatrjevani spolni usmerjenosti prosilcev za mednarodno zaščito treba odločiti le na podlagi njihovih trditev. Kljub temu ne bi bilo treba preverjati, ali so prosilci za mednarodno zaščito dejansko tako spolno usmerjeni kot zatrjujejo, ampak, ali so prepričljivo dokazali dejstvo, da pripadajo določeni družbeni skupini v smislu člena 10(1)(d) Direktive 2004/83 oziroma ali jih kot take dojema subjekt preganjanja v smislu člena 10(2) te direktive.

37 Poleg tega lahko po mnenju Staatsecretaris prosilci za mednarodno zaščito le redko predložijo dokaz o njihovi istospolni usmerjenosti drugače kot s svojimi lastnimi izjavami, zato bi moralo – kadar se te izjave štejejo kot skladne in prepričljive ter je mogoče ugotoviti splošno verodostojnost prosilca –zanje veljati, da so izpolnili svoje dokazno breme.

38 Po mnenju Staatssecretaris se preizkus, ki ga je treba opraviti za ugotovitev verodostojnosti spolne usmerjenosti prosilcev za mednarodno zaščito, ne razlikuje od preizkusa preostalih razlogov za preganjanje. Ta organ naj bi vseeno upošteval specifične težave, ki so povezane z izjavami o spolni usmerjenosti. Sodelavcem, ki opravljajo zaslišanja prosilcev za mednarodno zaščito, naj bi se tako med drugim svetovalo, naj ne postavljajo neposrednih vprašanj o tem, kako ti prosilci živijo svojo usmerjenost. Poleg tega naj se ne bi nobene vrednosti pripisalo upodobitvam intimnih aktov, ki so jih kot dokaz predložili prosilci za mednarodno zaščito, ker te prikazujejo le izvajanje spolnih aktov, ne pa resničnosti zatrjevane spolne usmerjenosti.

39 Raad van State pojasnjuje, da niti člen 4 Direktive 2004/83 niti navedene določbe Listine Staatssecretaris ne zavezujejo, da spolno usmerjenost, ki jo zatrjujejo prosilci za mednarodno zaščito, šteje za dokazano zgolj na podlagi njihovih izjav. Poleg tega to sodišče meni, da se preizkus spolne usmerjenosti prosilcev za mednarodno zaščito ne razlikuje od preizkusa drugih razlogov za preganjanje.

40 Kljub temu se Raad van State sprašuje o morebitnih omejitvah, ki bi jih lahko glede spolne usmerjenosti prosilcev za mednarodno zaščito določal člen 4 Direktive 2004/83 ter člena 3 in 7 Listine.

41 Predložitveno sodišče meni, da lahko postavljanje vprašanj prosilcu za mednarodno zaščito pod določenimi pogoji pomeni kršitev njegovih pravic, zagotovljenih z navedenimi določbami Listine.

42 Po mnenju tega sodišča – ne glede na metodo, ki jo zadevna država članica sprejme za preizkus verodostojnosti zatrjevane spolne usmerjenosti – možnosti kršitve temeljnih pravic prosilcev za mednarodno zaščito, kot so pravice iz členov 3 in 7 Listine, ni mogoče izključiti.

43 V teh okoliščinah je Raad van State prekinilo postopek in Sodišču postavilo to vprašanje za predhodno odločanje, ki je v zadevah od C-148/13 do C-150/13 enako:

„Katere omejitve določata člen 4 [Direktive 2004/83] in [Listina], zlasti njena člena 3 in 7, glede načina preverjanja verodostojnosti zatrjevane spolne usmerjenosti; ali se te omejitve razlikujejo od tistih, ki veljajo za preverjanje verodostojnosti drugih razlogov za preganjanje, in če je tako, v čem?“

44 Sodišče je s sklepom z dne 19. aprila 2013 zadeve od C-148/13 do C-150/13 združilo za pisni in ustni postopek ter za izdajo sodbe.

Vprašanje za predhodno odločanje

Uvodne ugotovitve

45 Iz uvodnih izjav 3, 16 in 17 Direktive 2004/83 je razvidno, da je Ženevska konvencija temelj mednarodne pravne ureditve za zaščito beguncev in da so bile določbe te direktive o priznanju statusa begunca in njegovi vsebini sprejete za pomoč pristojnim organom držav članic pri uporabi te konvencije, tako da temeljijo na skupnih pojmih in merilih (sodba N., C-604/12, EU:C:2014:302, točka 27).

46 Določbe Direktive je torej treba razlagati ob upoštevanju njene splošne sistematike in namena ter ob spoštovanju Ženevske konvencije in drugih upoštevnih pogodb, ki so navedene v členu 78(1) PDEU. Kot je razvidno iz uvodne izjave 10 te direktive, je treba pri tej razlagi spoštovati tudi pravice, ki so priznane z Listino (sodba X in drugi, od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, točka 40).

47 Poleg tega je treba spomniti, da Direktiva 2004/83 ne vsebuje postopkovnih pravil, ki bi se uporabljala pri obravnavanju prošnje za mednarodno zaščito, in zato ne določa niti postopkovnih varovalk, ki jih je treba priznati prosilcu za mednarodno zaščito. Direktiva 2005/85 določa minimalne standarde za obravnavanje prošenj in natančno opredeljuje pravice prosilcev za mednarodno zaščito, ki jih je treba upoštevati pri preizkusu postopkov v glavni stvari.

Vprašanje

48 Predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člen 4 Direktive 2004/83 v povezavi z določbami Listine razlagati tako, da pristojnim nacionalnim organom, ki delujejo pod nadzorom sodišča, nalaga določene omejitve pri obravnavanju dejstev in okoliščin o zatrjevani spolni usmerjenosti prosilca za mednarodno zaščito, katerega prošnja temelji na strahu pred preganjanjem zaradi te usmerjenosti.

49 V zvezi s tem je treba najprej navesti, da se izjave prosilca – v nasprotju s trditvami tožečih strank iz postopkov v glavni stvari, da bi morali organi, ki so pristojni za obravnavanje prošnje za mednarodno zaščito, utemeljene na strahu pred preganjanjem zaradi spolne usmerjenosti prosilca za mednarodno zaščito, zatrjevano spolno usmerjenost upoštevati kot dejstvo, ki je dokazano zgolj na podlagi izjav tega prosilca – ob upoštevanju posebnih okoliščin prošenj za mednarodno zaščito lahko štejejo le kot izhodiščna točka pri obravnavanju dejstev in okoliščin, določenem v členu 4 Direktive 2004/83.

50 Iz besedila člena 4(1) navedene direktive namreč izhaja, da lahko države članice pri obravnavanju dejstev in okoliščin naložijo prosilcu dolžnost, da čim prej predloži vse potrebne elemente za utemeljitev prošnje za mednarodno zaščito, država članica pa v sodelovanju s prosilcem obravnava upoštevne elemente te prošnje.

51 Poleg tega iz člena 4(5) Direktive 2004/83 izhaja, da se lahko za izjave prosilca za mednarodno zaščito glede zatrjevane spolne usmerjenosti, kadar pogoji, našteti v točkah od (a) do (e) te določbe, niso izpolnjeni, zahteva potrditev.

52 Iz tega izhaja, da čeprav mora prosilec za mednarodno zaščito opredeliti svojo usmerjenost, ki je element iz njegove osebne sfere, so prošnje za priznanje statusa begunca, ki temeljijo na strahu pred preganjanjem zaradi take usmerjenosti – tako kot prošnje, utemeljene na drugih razlogih za preganjanje – lahko predmet postopka obravnavanja, določenega v členu 4 te iste direktive.

53 Vendar pa morajo biti načini, kako pristojni organi preizkusijo izjave in listinske ali druge dokaze, predložene za utemeljitev takih prošenj, v skladu z določbami Direktive 2004/83 in Direktive 2005/85 ter, kot je razvidno iz uvodnih izjav 10 in 8 teh direktiv, temeljnimi pravicami, zagotovljenimi z Listino, kot je pravica do spoštovanja človekovega dostojanstva iz člena 1 Listine in pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, zagotovljena s členom 7 Listine.

54 Čeprav se določbe člena 4 Direktive 2004/83 ne glede na razloge za preganjanje, ki so navedeni za utemeljitev teh prošenj, uporabljajo za vse prošnje za mednarodno zaščito, morajo pristojni organi vseeno prilagoditi način preizkusa izjav ter listinskih in drugih dokazov glede na značilnosti vsake posamezne skupine prošenj za mednarodno zaščito, ob spoštovanju pravic, zagotovljenih z Listino.

55 Glede obravnavanja dejstev in okoliščin, določenega v členu 4 Direktive 2004/83, se to obravnavanje opravi, kot je bilo ugotovljeno v točki 64 sodbe M. (C 277/11, EU:C:2012:744), v dveh ločenih fazah. Prva se nanaša na ugotovitev dejanskih okoliščin, ki lahko pomenijo dokaze za utemeljitev prošnje, druga pa se nanaša na pravno presojo teh dokazov, v okviru katere se na podlagi dejstev, ki so značilna za obravnavano zadevo, ugotovi, ali so izpolnjeni vsebinski pogoji za priznanje mednarodne zaščite, določeni s členi 9 in 10 ali 15 Direktive 2004/83.

56 V okviru prve faze, na katero se nanašajo vprašanja predložitvenega sodišča v vsakem od postopkov v glavni stvari, mora zadevna država članica – čeprav je lahko stališče držav članic, da je običajno prosilec tisti, ki mora predložiti vse dokaze za utemeljitev svoje prošnje, vključno z dokazi o svoji spolni usmerjenosti – v skladu s členom 4(1) navedene direktive pri obravnavanju upoštevnih elementov prošnje s tem prosilcem vseeno sodelovati (glej v tem smislu sodbo M., EU:C:2012:744, točka 65).

57 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da se mora za ugotovitev, ali bi ob upoštevanju prosilčevih osebnih okoliščin dejanja, ki jim je prosilec izpostavljen ali bi jim bil lahko izpostavljen, pomenila preganjanje ali resno škodo, obravnava v skladu s členom 4(3)(c) Direktive 2004/83 izvesti v vsakem posameznem primeru posebej ter mora upoštevati individualni položaj in osebne okoliščine prosilca, vključno z dejavniki, kot so poreklo, spol in starost.

58 Poleg tega, kot je opozorjeno v točki 51 te sodbe, v okviru preizkusa, ki ga v skladu s členom 4 te direktive izvedejo pristojni organi, kadar nekateri vidiki izjav prosilca za mednarodno zaščito niso utemeljeni z listinskimi ali drugimi dokazi, teh vidikov ni treba potrditi, če so izpolnjeni kumulativno določeni pogoji iz člena 4(5), od (a) do (e), te direktive.

59 Glede načinov preizkusa zadevnih izjav in listinskih ali drugih dokazov iz vsakega od postopkov v glavni stvari je treba – da se predložitvenemu sodišču poda uporaben odgovor – to analizo omejiti na skladnost, prvič, preizkusa, ki so ga pristojni organi izvedli z zaslišanji, ki so med drugim temeljila na stereotipih o istospolno usmerjenih in natančnem izpraševanju o spolnih praksah prosilcev za mednarodno zaščito, ter možnosti, da ti organi dopustijo, da navedeni prosilec opravi „test“ za ugotovitev njegove istospolne usmerjenosti in/ali na lastno pobudo predloži videoposnetke svojih intimnih aktov, in drugič, možnosti, da pristojni organi ugotovijo neverodostojnost zgolj na podlagi dejstva, da ta prosilec zatrjevane spolne usmerjenosti ni zatrjeval ob prvi priložnosti, ko se je lahko izjavil o razlogih za preganjanje, z določbami Direktive 2004/83 in Direktive 2005/85 ter Listine.

60 Prvič, preizkus, ki temelji na zaslišanjih o prosilčevem poznavanju organizacij za varstvo interesov istospolno usmerjenih in podrobnostih o teh organizacijah, po mnenju tožeče stranke iz postopka v glavni stvari v zadevi C-150/13 pomeni, da navedeni organi svoje presoje utemeljujejo na stereotipih o obnašanju istospolno usmerjenih in ne na konkretnem položaju posameznega prosilca za mednarodno zaščito.

61 V zvezi s tem je treba spomniti, da člen 4(3)(c) Direktive 2004/83 pristojnim organom nalaga, da pri obravnavanju upoštevajo individualni položaj in osebne okoliščine prosilca in da člen 13(3) Direktive 2005/85 od teh organov zahteva, da vodijo osebni razgovor tako, da upoštevajo osebne in splošne okoliščine iz prošnje za mednarodno zaščito.

62 Čeprav so lahko zaslišanja, ki se nanašajo na stereotipe, uporaben element, ki je pristojnim organom na voljo pri tem obravnavanju, pa obravnavanje prošenj za priznanje statusa begunca zgolj na podlagi stereotipov, povezanih z istospolno usmerjenimi, ni v skladu z zahtevami iz določb, navedenih v prejšnji točki, saj tem organom ne omogoča upoštevanja individualnega položaja in osebnih okoliščin zadevnega prosilca za mednarodno zaščito.

63 Zato nesposobnost prosilca za mednarodno zaščito, da odgovori na taka vprašanja, sama po sebi ni zadosten razlog za ugotovitev neverodostojnosti prosilca, ker je tak pristop v nasprotju z zahtevami člena 4(3)(c) Direktive 2004/83 ter člena 13(3)(a) Direktive 2005/85.

64 Drugič, čeprav so nacionalni organi pristojni, da po potrebi opravijo zaslišanja zaradi presoje dejstev in okoliščin glede zatrjevane spolne usmerjenosti prosilca za mednarodno zaščito, so zaslišanja, ki zadevajo podrobnosti spolnih praks tega prosilca, v nasprotju s temeljnimi pravicami, zagotovljenimi z Listino, zlasti s pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega člena iz njenega člena 7.

65 Tretjič, glede možnosti nacionalnih organov, da sprejmejo – kot so predlagale nekatere tožeče stranke iz postopkov v glavni stvari – izvršitev homoseksualnih aktov, njihov preizkus z morebitnim „testom“ za ugotovitev njihove istospolne usmerjenosti ali predložitev takih dokazov, kot so videoposnetki njihovih intimnih aktov, je treba poudariti, da so ti dokazi – poleg tega, da nimajo nujno dokazne vrednosti – taki, da pomenijo kršitev človekovega dostojanstva, katerega spoštovanje je zagotovljeno s členom 1 Listine.

66 Poleg tega bi lahko dopustitev ali sprejetje take vrste dokazov spodbudilo tako obravnavanje drugih prosilcev in bi dejansko pripeljalo do tega, da se jim naloži predložitev takih dokazov.

67 Četrtič, glede možnosti, da pristojni organi ugotovijo neverodostojnost, zlasti kadar prosilec svoje spolne usmerjenosti ni zatrjeval ob prvi priložnosti, ko se je lahko izjavil o razlogih za preganjanje, je treba navesti kot sledi.

68 Iz določb člena 4(1) Direktive 2004/83 izhaja, da lahko države članice prosilcu naložijo dolžnost, da „čim prej“ predloži vse potrebne elemente za utemeljitev prošnje za mednarodno zaščito.

69 Vendar pa – ob upoštevanju občutljivosti vprašanj, ki se nanašajo na osebno sfero posameznika in med drugim na njegovo spolnost – zgolj na podlagi dejstva, da ta oseba zaradi nepripravljenosti razkritja intimnih vidikov iz svojega življenja ni od začetka zatrjevala svoje istospolne usmerjenosti, ni mogoče sklepati na njeno neverodostojnost.

70 Poleg tega je treba ugotoviti, da je s členom 4(1) Direktive 2004/83 določena obveznost „čim prejšnje“ predložitve vseh potrebnih elementov za utemeljitev prošnje za mednarodno zaščito uravnotežena z zahtevo, ki jo pristojnim organom nalagata člen 13(3)(a) Direktive 2005/85 in člen 4(3) Direktive 2004/83, da osebni razgovor vodijo ob upoštevanju osebnih in splošnih okoliščin iz prošnje, zlasti ranljivosti prosilca, in da obravnavo te prošnje izvedejo posamično ob upoštevanju individualnega položaja in osebnih okoliščin vsakega prosilca.

71 Zato bi ugotovitev, da prosilec za mednarodno zaščito ni verodostojen zgolj zato, ker svoje spolne usmerjenosti ni razkril ob prvi priložnosti, ko se je lahko izjavil o razlogih za preganjanje, pripeljala do nespoštovanja zahteve iz prejšnje točke.

72 Na podlagi navedenega je treba na vprašanje, ki je bilo postavljeno v zadevah od C-148/13 do C-150/13, odgovoriti:

— člen 4(3)(c) Direktive 2004/83 in člen 13(3)(a) Direktive 2005/85 je treba razlagati tako, da nasprotujeta temu, da bi pristojni nacionalni organi, ki delujejo pod nadzorom sodišča, v okviru obravnavanja dejstev in okoliščin o zatrjevani spolni usmerjenosti prosilca za mednarodno zaščito, čigar prošnja temelji na strahu pred preganjanjem zaradi te usmerjenosti, izjave tega prosilca ter listinske in druge dokaze, predložene za utemeljitev njegove prošnje, preizkusili le z zaslišanji, ki temeljijo na stereotipih o istospolno usmerjenih;

— člen 4 Direktive 2004/83 v povezavi s členom 7 Listine je treba razlagati tako, da nasprotuje temu, da bi pristojni nacionalni organi v okviru tega obravnavanja prosilca za mednarodno zaščito natančno izprašali o njegovih spolnih praksah;

— člen 4 Direktive 2004/83 v povezavi s členom 1 Listine je treba razlagati tako, da nasprotuje temu, da bi navedeni organi v okviru omenjenega obravnavanja sprejeli dokaze, kot so prosilčeva izvršitev homoseksualnih aktov, njegova oprava „testa“ za ugotovitev njegove istospolne usmerjenosti ali predložitev videoposnetkov takih aktov;

— člen 4(3) Direktive 2004/83 in člen 13(3)(a) Direktive 2005/85 je treba razlagati tako, da nasprotujeta temu, da bi pristojni nacionalni organi v okviru tega obravnavanja sklepali na neverodostojnost zadevnega prosilca za mednarodno zaščito zgolj zato, ker ta prosilec svoje istospolne usmerjenosti ni zatrjeval ob prvi priložnosti, ko se je lahko izjavil o razlogih za preganjanje.

Stroški

73 Ker je ta postopek za stranke v postopkih v glavni stvari ena od stopenj v postopkih pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Člen 4(3)(c) Direktive Sveta 2004/83/ES z dne 29. aprila 2004 o minimalnih standardih glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, da se jim prizna status begunca ali osebe, ki iz drugih razlogov potrebuje mednarodno zaščito, in o vsebini te zaščite ter člen 13(3)(a) Direktive Sveta 2005/85/ES z dne 1. decembra 2005 o minimalnih standardih glede postopkov za priznanje ali odvzem statusa begunca v državah članicah je treba razlagati tako, da nasprotujeta temu, da bi pristojni nacionalni organi, ki delujejo pod nadzorom sodišča, v okviru obravnavanja dejstev in okoliščin o zatrjevani spolni usmerjenosti prosilca za mednarodno zaščito, čigar prošnja temelji na strahu pred preganjanjem zaradi te usmerjenosti, izjave tega prosilca ter listinske in druge dokaze, predložene za utemeljitev njegove prošnje, preizkusili le z zaslišanji, ki temeljijo na stereotipih o istospolno usmerjenih.

Člen 4 Direktive 2004/83 v povezavi s členom 7 Listine je treba razlagati tako, da nasprotuje temu, da bi pristojni nacionalni organi v okviru tega obravnavanja prosilca za mednarodno zaščito natančno izprašali o njegovih spolnih praksah.

Člen 4 Direktive 2004/83 v povezavi s členom 1 Listine je treba razlagati tako, da nasprotuje temu, da bi navedeni organi v okviru omenjenega obravnavanja sprejeli take dokaze, kot so prosilčeva izvršitev homoseksualnih aktov, njegova oprava „testa“ za ugotovitev njegove istospolne usmerjenosti ali predložitev videoposnetkov takih aktov.

Člen 4(3) Direktive 2004/83 in člen 13(3)(a) Direktive 2005/85 je treba razlagati tako, da nasprotujeta temu, da bi pristojni nacionalni organi v okviru tega obravnavanja sklepali na neverodostojnost zadevnega prosilca za mednarodno zaščito zgolj zato, ker ta prosilec svoje istospolne usmerjenosti ni zatrjeval ob prvi priložnosti, ko se je lahko izrekel o razlogih za preganjanje.

Podpisi